

Antepli Hasretî ve Şiirleri

Hasretî From Antep And His Poems

Suat DONUK*

Öz

Klasik Türk edebiyatı, biyografik kaynaklar bakımından oldukça zengindir. Binlerce şairin yaşam bilgileri bu kaynaklarda yer almaktadır. Geniş Osmanlı kültür havzasında merkeze uzak oluşları, resmi bir görev almamaları, mahalliliği aşamamaları gibi nedenlerle biyografik kaynaklara girememiş şairler bulunmaktadır. Bu tür sanatçıların manzumelerine mecmua ve cönklerde rastlanmaktadır. Kaynakların yaşamı hakkında bilgi vermediği, mecmualarda şiirleri bulunan şairlerden biri Antepli Hasretî'dir. Şiirlerinin muhtevasından anlaşıldığı kadarıyla Hasretî, Keremüddinzâde ve Antebî (Antepli) nisbeleriyle tanınmıştır. 16. yüzyılın son çeyreğinde doğmuş, 17. yüzyılın ortalarında vefat etmiştir. Doğum yeri Antep'tir; fakat ömrünün önemli kısmını Şam'da geçirmiştir. Elimizde 1'i kaside, 21'i gazel, 2'si kıt'a, 11'i tarih, 5'i hezl, 1'i matla olmak üzere 41 manzumesi vardır. Kasidede Şam Valisi Mostarlı Mustafa Ağa'yı övmektedir. Gazellerinde aşkın ıstırabı, sevgilinin güzelliği, maşuka duyulan hasret ve felektan şikâyet konularını işlemiştir. Tarih manzumelerinde devlet büyüklerinin, şairlerin ve Şam eşrâfının vefat ve nasb senelerini bildirmiştir. Hezliyatta şair Şehri ile atışmıştır. Dini-tasavvufi terim ve kavramlar kullanmamıştır. Farklı nazım şekillerinden yararlanması, değişik aruz kalıplarını başarıyla tatbik etmesi, kafiyeyi nizâmî kullanması onun divan şiirine hâkim olduğunu göstermektedir. Dil ve üslubu ağır olan Hasretî'nin manzumeleri Türkçe deyim, atasözü ve arkaik kelimeler bakımından kurudur. Bu makalede Antepli Hasretî'nin şiirlerinden hareketle hayatı hakkında çıkarımlarda bulunulacak, edebî kişiliği sergilenecek, mevcut şiirlerinin çeviri yazılı metni ilim âleminde paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Antepli Hasretî, Divan Şiiri, 17. Yüzyıl

Abstract

The Classical Turkish literature is very rich in terms of the biographical sources. The life information about the thousands of poet is included in the sources. There are the poets who are not included in the biographical sources as they are far away to the center across The Wide Ottoman Cultural Area, they have not got the formal duty, they could not exceed to be regional. The poems of these artists are seen in the journals and the notebook of poetries. One of the poets that the sources don't inform about their life is Hasretî from Antep in the journals. As it is understood from the poetries' content, Hasretî was known with the names of Keremüddinzade and Antebi. He was born in the last quarter of 16. Century. He died in the middle of 17. Century. His birthday place is Antep. However, he lived in Damascus for the great part of his life. He has got 41 poems as one of them is ode, twenty one of them are gazelle, two of them are verse, eleven of them are history, five of them are burlesque of poem, one of them is first duality of poem. On his ode, he praises Mustafa Agha who was the governor of Damascus and from Mostar. He included the subjects of love's pain, the beauty of darling, the longing to the sweet and the complaint of destiny. The years of death and assignment belonging to the statesmen, poets and Damascus's gentry in the historical poems. He had a row with Sehri in Hezliyat. The religious and sufistic terms and concepts were not used. It showed that he dominated over the collected poems that he used the different poetry forms, he executed the different prosody patterns, he used the rhyme regularly. Hasretî's poems which have not got the simple language and wording are made in terms of Turkish idiom, proverb and archaic words. In this article, the conclusion about Hasretî's life will be made, his literal personality will be exhibited, the translated text of his current poetries will be shared with the scientific world from the point of Hasretî's poetries.

Keywords: Hasretî From Antep, Divan Poetry, 17. Century

Giriş

İslam medeniyetinde, topluma mal olmuş şahsiyetlerin yaşamlarını anlatan hal tercümesi türündeki eserlere ilk olarak Hicrî II / Miladî VIII. Yüzyılda rastlanmaktadır (Avcı, 2010, 39/297). Fakat çeşitli nedenlerden dolayı İslam medeniyetinde hal tercümesi kısa bir zaman aralığında oldukça gelişim kaydetmiştir. Bu nedenlerden biri İslam medeniyetin kuruculuğunu üstlenen Araplarda kişilerin kabilesiyle, soyu, ailesi ve atalarıyla övünmesi; soy bağımlı esas olarak dostluk ve düşmanlıklarını belirlemesi ve bu ilişkileri yaşamın ayrılmaz parçası haline getirmesi geleneğidir (Kireççi, 2011, 443-444).

* Doç.Dr. Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, suatdonuk@hotmail.com

İslam medeniyetinde hal tercümesinin önem kazanmasının başka bir nedeni Hz. Muhammed'in yaşamına duyulan meraktır. Çünkü İslâm dininin *Kur'ân-ı Kerim*'den sonraki kaynakları olan hadis ve sünnet, risalet misyonu yanında kişisel bir yaşantısı olan Hz. Peygamber'in (ö. 11/632) hayatını bilmeyi gerektirmektedir. Bu yüzden Hz. Muhammed'in yaşamını, şahsiyetini, tebliğ faaliyetlerini, siyasî ve askerî mücadelelerini konu alan siyer ve megâzî (Fayda, 2009, 37/319) ile sözlerini, fiillerini tespit, nakil ve anlamaya dayalı hadis ilmi ortaya çıkmıştır (Kandemir, 1997, 15/27). Hilye ve şemail, İslâm peygamberine (s.a.v.) verilen önemden dolayı doğu medeniyetinde ortaya çıkmış, şahsî bilgileri konu edinen diğer ilimlerdir.

Müslüman toplumlarda biyografi türünün gelişmesinde ön ayak olan hususlardan biri de İslâm âlimlerinin hadis derleme çalışmalarıdır. Hadisler; hidayet ve rahmet kaynağı olan peygamberin sözleridir. İnsanları ihtilafa düştükleri konularda aydınlatır. Namazların hangi vakitlerde kaçır rekât ve nasıl kılınacağı; orucun nasıl tutulacağı; zekâtın hangi mallardan, ne kadar verileceği; haccın nasıl yapılacağı gibi hususlar *Kur'ân*'da yer almayıp hadislerle açıklık kazanmıştır. Bu yüzden Müslümanlar için üstün bir değer ifade etmektedir (Kandemir, 1997, 15/28).

H. Osman'ın (ö. 35/656) şahadetiyle İslam âleminde görülen çeşitli çalkantılardan sonra kötü niyetli insanlar hadis uydurma faaliyetlerine girişmiştir. Bunun üzerine hadislerin tedvini elzem hale gelmiştir. Muhaddisler, hadislerin tedvini sırasında bu hadis uydurma faaliyetlerinden dolayı onları rivayet eden râvilerle karşı temkinli davranma gereği duymuşlardır. Bu bağlamda H. I / M. VII. yüzyıldan itibaren râviler titizlikle takip edilmiş, yaşayışları, dürüstlükleri, yalan söyleyip söylemedikleri, hafızalarının zayıf olup olmadığı araştırılmış; bunun sonucunda râvilerin yaşamları hakkında geniş bir birikim meydana gelmiştir (Kandemir, 1997, 15/32). Hadis isnad edilen râvilerin hayatına dair bu toplu bilgilerin olduğu terâcim kitapları (ricâl kitapları) adı verilen eserler yazılmıştır (Ahatlı, 2011, 40/483).

İslam kültür âleminde hadis râvilerinin hayatlarının incelenmesiyle başlayan biyografi, ilerleyen yıllarda toplumun çeşitli katmanlarındaki kişileri de konu edinmeye başlamıştır. Bu bağlamda İslam âleminde hadis nâkillerinden sonra sahabe, tâbiîn, hükümdar, vezir, âlim, edip, şâir, sanatkâr, sûfi ve düşünürlerin hayatlarını anlatan kitapların telif edildiği görülmektedir (Durmuş, 2010, 39/288). Toplumun ileri gelenlerini ele alan bu eserlerden sonra konusu kâtip, fâkih, kurra-hâfız, lügatçi, musiki-şinâs, eşraf, cömert, cesur ve sakatlar gibi alelade diyebileceğimiz kişilerin yaşam bilgileri olan kitapların yazıldığına şahit olunmaktadır (İsen vd., 2009, s. 7; Özcan, 2010, 39/300).

Biyografinin bu zenginliği İslam medeniyetinin önemli şubelerinden biri olan Osmanlı edebiyatında da görülmektedir. Klasik Türk edebiyatı adıyla bilinen Osmanlı edebiyatında siyer, mevlid, İskender-nâme ve menâkıb-nâmeler sayılmazsa gerçek anlamda biyografi çalışmaları XVI. asırda başlamıştır (Özcan, 2010, 39/300). Yukarıda belirtilen nedenlerle kısa bir süre zarfında büyük bir gelişim kaydetmiştir. Toplumsal sınıfın en üst tabakasındaki padişahlardan orta katmandaki mesleki zümrelere kadar pek çok gruba yönelik biyografik eserler yazılmıştır. Üstelik bunların tertibatı gelenek halini alarak kronolojik bir seyir halinde klasik Türk edebiyatının son dönemlerine kadar gelmiştir. Şairlerin hayatını konu alan şüara tezkireleri, padişahların yaşamını anlatan hadikatü'l-mülûklar, sadrazam ve vezirlerin yaşamlarına yer veren hadikatü'l-vüzerâlar, şeyhülislamı konu alan devhatü'l-meşayihler, kadı ve müderrisleri bildiren *Şaka'iku'n-nu'maniye* ve zeyilleri, nakibü'l-eşrafları kapsayan devhatu'n-nukabâlar, kaptan-ı deryaları ele alan sefinetü'l-vüzerâlar, reisü'l-küttablara dönük halifetü'r-rüesâlar, hattatları işleyen tuhfe-i hattatinler, mûsikî ustalarına değinen atrabu'l-âsârlar bu geniş yelpazeyi meydana getiren eser silsilelerindedir (Levend, 2008, 364-401).

Klasik Türk edebiyatına mensup şairlerin çoğunun yaşam bilgileri Osmanlı devrinden kalan bu biyografik kaynaklarda yer almaktadır. Fakat farklı yazınsal malzemelerde adı geçen

kimi sanatçıların çeşitli nedenlerden dolayı biyografik eserlerde kendilerine yer bulamadıkları görülmektedir. Devlet merkezi olan İstanbul'a uzak olma, resmi bir görev almama ve mahalliliği aşamama bu nedenlerden bazılarıdır. Şiirleri daha çok mecmualar ve cönkler aracılığıyla günümüze ulaşan bu şairler ile ilgili bilgiler, ancak onlara ait şiirlerin toplanması ve bunlara dair tetkiklerin yapılması neticesinde elde edilebilecektir. Biyografik eserlerde geçmeyen bu şairler ancak bu şekilde unutulmaktan kurtulup edebiyat tarihine mal olabilirler.

Hayatı hakkında klasik Türk edebiyatı biyografik kaynaklarında bilgi bulunmayan söz konusu şairlerden biri de Antepli Hasretî'dir. İran Millî Şûrâ Meclisi Kütüphanesi'nde yer alan bir mecmuada pek çok tarih manzumesi bulunan Antepli Hasretî'nin Türkiye'deki yazma eser kütüphanelerine kayıtlı mecmualarda da çeşitli şiirleri vardır. Bu makalede Antepli Hasretî'nin mecmua ve cönkler taranmak suretiyle tespit edilen şiirlerinden hareketle hayatı hakkında çıkarımlarda bulunulacaktır. Manzumeleri şekil ve muhteva açısından irdelenip edebî şahsiyeti ile ilgili tespitler yapılacaktır. Makalenin sonunda ise Hasretî'nin şimdiye kadar elde edilmiş şiirlerinin çeviri yazılı metni ilim âlemiyle paylaşılacaktır.

Türk Edebiyatında Hasretî Mahlaslı Şairler

Klasik Türk edebiyatı biyografik kaynaklarına ve güncel yayınlara göre Türk edebiyatında Hasretî mahlasıyla şiirler yazan iki sanatçı vardır:

Diyarbakırlı Hasretî: 1190/1776-77 yılında Diyarbakır'da doğdu. Kahvehane işletti. Ebu Müslim Teberdar, Seyyid Battal Gazi, Kan Kalesi Destanı gibi hikâyelerin anlatıldığı kahvehanesi döneminde rağbet gören bir mekân oldu. Henüz kırklı yaşlardayken 1231 senesi sonlarında (1816 başları) vefat etti (Tuman, 2001, 1/193). Ümmî olan Diyarbakırlı Hasretî Allah vergisi bir yetenek olarak vezinli gazeller söyledirdi. Ancak bu yeteneğine rağmen Ali Emîrî (ö. 1924) onu bir müteşair (şair olma heveslisi) olarak tanımlayıp şiir söylemede başarılı olmadığını ima etmektedir. Kaynaklar, Diyarbakırlı Hasretî'nin herhangi bir eserinin olup olmadığını hakkında bir bilgi vermemektedir (Gürbüz, E.T: 27.05.2018).

Alevî-Bektâşî Şâiri Hasretî: Şairin adı Hızırî'ye (ö. [?]) ait *Cem'u's-şâirân* adlı şâirnâmenin 31. dörtlüğünde geçmektedir (Kaya, 1990, 34). Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Nerede ve ne zaman doğduğu bilinmemektedir. 1834-1853 yılları arasında sağ olduğu tahmin edilmektedir (Koca, 1990, 494). Şiirlerinin içeriğinden Alevî-Bektâşî olduğu anlaşılmaktadır. Âşıkâne koşmaları da bulunan Hasretî'nin Hz. Ali (ö. 40/661) ve Hacı Bektaş-ı Veli (ö. 669/1271 [?]) sevgisiyle yazdığı şiirleri ağırlıktadır. Kendisine ait müstakil bir eserin olup olmadığı bilinmemektedir (Aral, E.T: 27.05.2018). Ankara Milli Kütüphane no. A 4573'te kayıtlı mecmuada yer alan;

Hayâli gönlümde yâdigâr kalan
Pîrim Hacı Bektaş Ali kendidür (s. 440)

Ey gâfil gafletten uyan halk iden settâra bak
Karış gör ehlü'l-beyte kurtulasın zulumâtndan (s. 447)

“Kün” didi karar eyledi
Yiri gögi arşu'llâhı (s. 473)

no. B 170'te kayıtlı mecmuada bulunan;
Ulî nûr-ı Hudâdan
Mustafâ Murtazâ geldi (s. 183)

no. Cönk 184'te kayıtlı cönkte geçen;
Hünkâr Hacı Bektaş kutbu'l-ârifîn
O hünkâra biat virenler gelsün (s. 3)
matlâlı manzumeler de aynı Hasretî'ye ait olmalıdır.

Antepli Hasretî

Adı ve Nisbesi

Makale konusu olan Hasretî'nin şu an için elimizde kırk bir manzumesi bulunmaktadır. Bu manzumelerin bazılarının başlıkları şair hakkında bilgilere ulaşmaya imkân tanımaktadır. Bunlardan biri olan “Hasretî-i ‘Antâbî Gofte” (Antepli Hasretî (a), 244a) başlığı söz konusu sanatçının çağdaşları arasında “Hasretî-i Antâbî (Antepli Hasretî)” biçiminde tanındığını göstermektedir.

Anteplî Hasretî'nin mevcut manzumeleri arasında şair Şehrî (ö. 1071/1660) ile atışmalarına sahne olan hezliyat türünde şiirler vardır. Hasretî Şehrî için;

Yüri Şehrî bizi hicv eylemege meyl itme
Hicv-gûlıkda mukâbil olamazsuñ igüme (Antepli Hasretî (a), 252a)

derken, Şehrî de cevap olarak yazdığı kıt'alarında Hasretî'ye

Eylemişsün bizi hicv ey Keremüddin-zâde
Din imdi sitem-i larka g.tün var göreyüm (Antepli Hasretî (a), 252a)

ve

Kûn-ı hum-bâre g.tün ey Keremüddin-zâde
Buldı âh eyleyerek kîr-i zevi'l-hükmüme yol (Antepli Hasretî (a), 252a)

biçiminde seslenmiştir. Şehrî'nin manzumelerinden Hasretî'nin “Keremüddinzâde” nisbesiyle de tanındığı anlaşılmaktadır. Bu nisbeden Hasretî'nin babası veya dedesinin isminin “Keremüddin” olduğu sonucu da çıkmaktadır. Ancak Osmanlı devrinden kalma şura tezkireleri, *Şakâik-ı Nu'mâniyye zeyilleri*, *Sicill-i Osmânî*, *Osmanlı Müellifleri*, *Keşfü'z-zünûn* gibi kaynaklarda “Keremüddinzâde” nisbesine rastlamadık.

Doğduğu ve Yaşadığı Yüzyıl

Keremüddinzâde Hasretî'nin mevcut şiirleri arasında tarih manzumeleri önemli bir yekûn tutmaktadır. Bu manzumelerin yazılış sebebi ve tarihi şu şekildedir:

- 1- Bağdatlı Rûhî'nin vefatı – 1014 (1605/6)
- 2- Şâhinzâde Efendi'nin vefatı – 1053 (1643-44)
- 3- Kadrî Ağa'nın Şam Yeniçeri Ağası Oluşu – 1054 (1644-45)
- 4- Şam Mevlevihânesi Şeyhi Hamza Dede'nin Vefatı – 1054 (1644-45)
- 5- Suhumluzâde Ahmed Efendi'nin Vefatı – 1055 (1645-46)
- 6- Ebü'l-hüdâ Efendi'nin Vefatı – 1055 (1645-46)
- 7- Şeyhülislam Bahâyî Efendi'nin Vefatı – 1064 (1653-54)
- 8- Mehmed Efendi'nin Şam Kadısı Oluşu – 1064 (1653-54)

Bu tarihlerden anlaşıldığı kadarıyla Antepli Hasretî 17. yüzyıl sanatçısıdır. Yüzyılın başında ilk, ortalarında son şiirlerini yazmıştır. Ortalama insan ömrü esas alındığında bir kişinin 20'li yaşlarda ilk, 70'li yaşlarda son ürünlerini üretmesi makul görünmektedir. Bu bakımdan Hasretî, en eski tarihli manzumesi 1014 (1605/6) senesini gösteren şiirini 20'li yaşlarda yazdıysa en eski tarihli manzumesi olan 1064 (1653-54) yılını bildiren şiirini 70'li yaşlarda kaleme almış olmalıdır. Bu çıkarım bizi Hasretî'nin 16. yüzyılın son çeyreğinde doğup 17. yüzyılın ortalarında vefat ettiği neticesine de ulaştırır.

Hasretî'nin şiir söylediği Şehrî hakkında bugün için elde pek çok bilgi vardır. Asıl adı Malatyalı Ali Çelebi olan Şehrî görevi gereği Halep, Şam, Manastır gibi Osmanlı memleketlerinde bulunmuş, 1071/1660 yılında vefat etmiştir (Demirel, E.T: 27.05.2018). Hasretî'nin ömrünün önemli bir kısmını Şam'da geçirdiği aşağıda belirtilecektir. Dolayısıyla

Şehrî'nin bu yaşam bilgileri Antepli Hasretî'nin 16. yüzyılın son çeyreğinde doğup 17. yüzyılın ortalarına kadar yaşadığı bilgisini teyit etmektedir.

Bu bilgiyi teyit eden başka bir husus vardır. Ispartalı Yâverîzâde Kâbilî (ö. 1044/1635) tarafından “*Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr*” adlı bir şiir mecmuası derlenmiştir. Bu mecmuada Hasretî'nin,

Derd ile âh itdügümce sîne-i sad-çâkden
İşidür cümle melekler kubbe-i eflâkden

beyti vardır. *Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr*, 1585-1634 yılları arasında derlenmiştir (Gürbüz, 2011: 18, 29, 1302).

Keremüddinzâde Hasretî'nin Şam valisi Mostarlı Mustafa Ağa b. Kasım Ağa'ya (ö. [?]) sunduğu bir kaside mevcuttur. Mustafa Ağa'nın 1038/1628-29 yılında Şam'a atandığının bilinmesi de bu bilgiyi teyit etmektedir (https://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni%C3%A7eri_a%C4%9Falar%C4%B1_listesi (E.T: 28.05.2018)).

Doğum ve Yaşam Yeri

Yukarıda belirtildiği üzere Hasretî için kullanılan nisbelerden biri “Antâbî (Antepli)”dir. Bu bakımdan onun Antep'te doğduğu söylenebilir. Ömrünün ilk yıllarında Antep'te yaşamış olabilir. Fakat yaşamının önemli bir kısmını Şam'da geçirmiş olmalıdır. Bu kanıya varmamızın nedeni şiirlerinde Şam'ın sıklıkla geçmesidir. Hasretî'nin şiirlerinden biri,

Hûb olduğu-çün âb u hevâsı diyâr-ı Şâm
Buldı meşâmm-ı cennet ile iştiâr-ı Şâm (Antepli Hasretî (c), 117a)

matla'lı olup Şam şehrinin güzelliklerini anlatmaktadır. Tarih manzumelerinin çoğu Şam'da görevli zevat ile ilgilidir. Şehrî ile atışmalarından birinde;

Şehrî yilmedi gördüm gine geldi Şâma (Antepli Hasretî (a), 252b)

demek suretiyle kendisinin Şam'da meskun olduğunu bildirmektedir. Hatta o,

Gün gibi haşre degin anıla dirsene nâmun
Serv-kâmetlerinün pâyına yüz sür Şâmun (Antepli Hasretî (a), 246b)

örneğinde görüldüğü üzere beyitlerine mazmun edecek kadar Şam'ı benimsemiştir.

Son olarak yazdığı tarih manzumesinin Şeyhülislam Yahya'nın (ö. 1053/1644) kız kardeşinin oğlu olan Mehmed Efendi'nin (ö. [?]) Şam kadılığına atanması hakkında oluşu Keremüddinzâde Hasretî'nin Şam'da vefat ettiği ihtimalini kuvvetli kılmaktadır.

İntisap Ettiği Kişiler

Antepli Hasretî'nin mevcut şiirleri arasında bir kaside bulunmaktadır. Bu kaside “Kasîde-i Hasretî Berây-ı Mustafâ Ağa İbn Kâsım Ağa” (Antepli Hasretî (a), 239b) başlığını taşımaktadır. Hasretî, kasidenin içeriğinden Şam valisi veya yeniçeri ağası olduğu anlaşılan Mustafa Ağa'ya intisap ettiğini;

Vücûdum bir nazarla eyledi toprağımı altun
Anun [biz] nîm nigâhın hak budur kim kîmyâ gördük

Gedâ-yı bî-ser ü bî-pâ iken ehl-i gınâ olduk
Biz anun sâye-i eltâfını zıll-ı Hümâ gördük

Devâm-ı devletinde râstî ol server-i pâk-[tab']ın
Garîk-ı ni'met olduk egnimüz üzre kabâ gördük

Hudâ ‘âlimdür inkâr itmezüz va’llâhi bi’llâhi
 Ana hizmet iden âdemlerinde hem ‘atâ gördük
 Tamâm oldı suhan ey Hasretî turma du‘â eyle
 Du‘âdur ehl-i hayra kâr-ı dervîş ü gedâ gördük

beyitleriyle ifade etmektedir. Şeyhî Mehmed Efendi (ö. 1145/1732), *Vekâyiü'l-fuzalâ*'da Sultan IV. Murad (ö. 1049/1640) dönemi yeniçeri ağalarını sıralarken “Mostarî Mustafa Ağa: Doğancıbaşı iken yeniçeri ağası olup ba'dehu Halep valisi oldu, fi Muharrem sene 1040.” (Özcan, 1989, 3/89) demektedir. Başka bir kaynakta yer alan Osmanlı Devleti yeniçeri ağaları listesinde Mostarlı Mustafa Ağa'nın 1038/1628-29 yılında yeniçeri ağası olup aynı sene içerisinde Şam valiliğine atandığı bildirilmektedir (https://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni%C3%A7eri_a%C4%9Falar%C4%B1_listesi (E.T: 28.05.2018)). Bu birbirine yakın ancak tam örtüşmeyen iki bilgi arasında Hasretî'nin genelde Şam'ın ileri gelenlerine şiirler sunan bir şairlik fitratına sahip olması nedeniyle ikincisi daha isabetli görünmektedir.

Bu manada Antepli Hasretî'nin 1038/1628-29 yılında göreve gelen Şam valisi Mostarlı Mustafa Ağa İbn Kasım Ağa'ya intisap ettiği, ondan maddi ve manevi lütuf gördüğü anlaşılmaktadır.

Keremüddinzâde Hasretî'nin tarih manzumeleri arasında vefatlara düştüğü tarihlerin yanı sıra atamalar için yazdığı şiirler de vardır. Örneğin Kadri Ağa'nın (ö. [?]) Şam yeniçeri ağalığına (Antepli Hasretî (a), 244b) ve Şeyhülislam Yahya Efendi'nin yeğeni Mehmed Efendi'nin Şam kadılığına (Antepli Hasretî (c), 120a) atanması için ebced hesaplı manzumeler yazmıştır.¹ Bu şiirlerden Hasretî'nin devletin bu ileri gelen şahsiyetlerine intisap etme gayesi taşıdığı sezilmektedir.

Ölümü

Antepli Hasretî'nin vefat tarihi hakkında şuan için net bir bilgi yoktur. Onun tarih manzumeleri arasında son tarihli olanı 1064/1653-54 yılını göstermektedir. En eski tarihli ebced hesaplı şiiri 50 yıl öncesine ait olduğu için onun 1064/1653-54 senesinden çok da uzun olmayan bir süre sonra vefat ettiği söylenebilir.

Hasretî'nin;

Pîr oldun sevmedün dünyâda ne zînet ne zen
 Âferîn sad bârekallâh Hasretî merdânesin (Antepli Hasretî (c), 117b)

biçimindeki beytinden yaşlılık çağını idrak ettiği anlaşılmaktadır. Aynı beyitten şairin evlenmediği sonucu da çıkartılabilir.

Makale konusu sanatçının mevcut şiirlerinden biri için “Fermâyed Hasretî-i Nâ-murâd” (Antepli Hasretî (a), 246b) başlığı kullanılmıştır. Bu başlık Hasretî'nin talihsiz bir hadise yaşadığını veya yaşamının trajik bir biçimde son bulduğunu akla getirmektedir.

Edebî Kişiliği

Antepli Hasretî'nin şu an için tespit ettiğimiz 41 manzumesi vardır. Bunların 1'i kaside, 21'i gazel, 2'si kıt'a, 11'i tarih, 5'i hezl, 1'i de matla' şeklindedir. Farklı nazım şekillerini kullanması Hasretî'nin klasik Türk edebiyatı nazım kaidelerine hâkimiyetinin göstergelerinden biridir.

Keremüddinzâde Hasretî tüm manzumelerinde aruz veznini kullanmıştır. 41 manzumede on farklı kalıptan yararlanmıştır. Kullandığı kalıplar arasında hem uzun hem de kısa olanlar vardır. En çok kullandığı kalıplar 10'ar manzume ile Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün / Fâ'ilün ve Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün /Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün'dür. Bunları 9 şiir ile Fe'ilâtün/

Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün takip etmektedir. Mefâ‘ilün/ Mefâ‘ilün /Fe‘ülün ve Mefâ‘ilün/ Mefâ‘ilün kalıpları ise sadece birer manzumede görülmektedir.

Şairin aruzu tatbiki nispeten başarılıdır. 41 manzumenin sadece 6 mısrasında vezin kusuru görülmektedir. Bu kusurların müstensih kaynaklı olma ihtimali de vardır. Bununla birlikte neredeyse bütün mısralarda vezin ancak imale, zihaf, med gibi aruz kaidelerinin yardımıyla oturmaktadır. Hatta çoğunda birden fazla kurala ihtiyaç duyulmaktadır.

Leylümde nehârumda safâ kalmadı hergiz

Her şâm u seher derd ü belâ oldu karînüm (Antepli Hasretî (a), 240b)

beytindeki gibi herhangi bir düzeltmeye ihtiyaç olmaksızın kalıbın oturduğu örnek oldukça azdır. Yer yer;

Ne gülşende bana ne ‘andefb-i zâra yüz virdün (Antepli Hasretî (c), 118a)

Ġam-ı hicre tahammül itmede bî-bâk olıgör kim (Antepli Hasretî (c), 119a)

Anı sevmekligi ilkâ ider mahlûkına Bârî (Antepli Hasretî (a), 245a)

mısralarında görüldüğü üzere pek çok imale yapmak suretiyle vezni düzelen birim görülmektedir. Bununla birlikte imale yapılan seslerin genellikle Türkçe ek ve kelimelere ait olduğunu, bunun da yapısal bir sorun olduğunu, bu durumun klasik Türk edebiyatına mensup sanatçıların genelinde görüldüğünü eklemekte fayda vardır.

Hasretî'nin manzumelerinde kullandığı aruz kalıplarını bir tablo üzerinde şöyle gösterebiliriz:

Mecmuada Kullanılan Arûz Kalıpları (Türkçe Şiirler)	Kaside	Gazel	Kıt'a	Tarih	Hezl	Matla'	Toplam
Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün		8		1		1	10
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün				1			1
Fe‘ilâtün/Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün		2		2	5		9
Fe‘ilâtün/Mefâ‘ilün/ Fe‘ilün				1			1
Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün /Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün	1	4	1	4			10
Mefâ‘ilün/Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün / Fe‘ilün		2					2
Mef‘ülü/Mefâ‘ilü/ Mefâ‘ilü / Fe‘ülün		2	1				3
Mef‘ülü/Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘ilü / Fâ‘ilün		3					3
Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün /Fe‘ülün				1			1
Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün				1			1
Toplam	1	21	2	11	5	1	41

Keremüddinzâde'nin kafiye tatbikinin klasik Türk edebiyatı ortalamasında seyrettiği söylenebilir. Onun kafiye kusuru sayılabilecek bir tasarrufu görülmemektedir. Şiirlerde kâfiye-i mücerrede ve kâfiye-i mürekkebe çeşitlerinden ikisine de rastlanmaktadır. Şair bunlardan en çok kâfiye-i mürekkebeyi tercih etmiştir. Kâfiye-i mürekkebe çeşitlerinden (mürdef, mukayyed, müesses) ise en çok;

Aksa çeşmüm çeşmesârından ‘aceb mi rûd-ı hûn

N’eyleyin işler onulmaz dem-be-dem dâğ-ı derûn (Antepli Hasretî (c), 118a)

örneğinde görüldüğü üzere mürdefi kullanmıştır.

Hasretî'nin özellikle redif seçiminde Türkçe kelime ve eklere yöneldiği dikkat çekmektedir. Kafiyede ise Türkçe, Arapça, Farsça menşeli kelimeler eşit ağırlıktadır.

Hasretî'nin redif ve kafiye olarak kullandığı ses, ek ve kelimeleri bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

Şiir	Redifler	Kafiyeler
1	Gördük	-â
2	Sürh	-ân
3	-1 Şâm	-âr
4	-üm	-în
5	-	-û
6	Nedür	-âl
7	-un	-âm
8	degül midür	-ül
9	-	-ânesin
10	-dür	-ide
11	olmak gerek	-âk
12	-	-ün
13	-a yüz virdün	-âr
14	-	-a'
15	-	-a'
16	Olan	-â
17	-	-a
18	Olmayan	-âne
19	-1 fürkâtür	-âm
20	-mışsun sen	-üy
21	bilmez mi	-âr
22	mi sandı	-âne
23	-	-ârî
24	-um	-âh
25	Çün	-ı
26	Eyledi	-et
27	-ya	-â
28	-	-de
29	İtdün	-ân
30	Oldı	-âk
31	-	-et
32	-	-eti
33	-un	-âm
34	-ı	-üz
35	-dun	-l
36	-üne	-et
37	-üme	-g (k)
38	Yol	-a
39	-lamışuz	-ağ
40	Oldı	-ağ
41	-den	-âk

Antepli Hasretî'nin şiirlerinde ele aldığı konular klasik Türk edebiyatı sanatçılarının işlediği konularla genellikle paralellik göstermektedir. Kasidede yaşadığı bölgenin mülki amirini methetmektedir. Gazellerinde aşkın verdiği ıstırap, sevgilinin güzelliği, maşuka duyulan hasret, vuslat arzusu, içkinin verdiği keyif, felekten şikâyet gibi klasik konuları divan edebiyatı yerleşik kuralları çerçevesinde anlatmaktadır. İki kıt'anın birinde felsefî fikirleri, diğerinde hasret acısını dile getirmektedir. Tarih manzumelerinde devrin önemli şahsiyetlerinin ölüm ve nasb yıllarını ilgili kişileri övmek suretiyle kayıt altına almaktadır. Hezl türündeki manzumelerinde kendisi gibi şair olan Malatyalı Şehrî'yle argo ve belden aşağı ibarelerle atışmaktadır.

Makale konusu sanatçının şiirlerinde ilâhî aşk ve tasavvuf ile ilgili mesaj, terim ve ifadeler yok denecek kadar azdır. Muhtemelen sanat göstermek kaygısıyla sadece şu gazelde – çok açık olmayan bir biçimde– tasavvufî mesajlar vermektedir:

Derd-i mevlâ ile ‘âşık derdnâk olmak gerek
 Âteş-i ‘aşk-ıla her-dem sûznâk olmak gerek
 Da‘vâ-yı ‘aşk itmegi bî-hûde sanma ‘âşıkun
 Dîdesi vü sînesi giryân ü çâk olmak gerek
 Menzilün a‘lâ ola dîrsen yanında dil-berün
 Meskenet ehli olup yolında hâk olmak gerek
 Bezm-i ‘aşka varmağa âlâyışinden ‘âlemün
 Gözyaşıyla gusl idüp fi’l-cümle pâk olmak gerek
 Kimse bilmez Hasretî ‘aşk-ı hakîkat âhirin
 Evveli teslîm-i rûh idüp helâk olmak gerek (Antepli Hasretî (c), 118a)

Mevcut kasidesinde baştan methiye bölümüne kadarki kısımda hikemî tarzda bir anlatım vardır. Bu kısımda dünyanın geçiciliği, tok gönüllülük, kadere rıza gösterme, hâlden memnuniyet duyma gibi konular ele alınmıştır. Başka şairlerce de kullanılan “gördük” redifi bu tür hakimane konuları işlemek maksadıyla kasidede bilinçli olarak seçilmiştir.

Keremüddinzâde Hasretî, yukarıda sözü edilen konuları klasik Türk edebiyatının mutat mazmun, mefhum ve remizleriyle işlemektedir. Divan edebiyatının klasik mazmunlarından olan gül ile bülbül ilişkisini;

Benüm bülbül gibi zârüm o gül-ruhsâr bilmez mi
 Perîşân ü dil-efgâr olduğum dildâr bilmez mi (Antepli Hasretî (c), 119b)

örneğin görüldüğü gibi sıklıkla kullanmaktadır. Bunun dışında Hasretî’nin şiirleri;

Şem‘-i ruh-ı sâkî var iken meş‘aleâsâ
 Bir şem‘a dahi ol beni pervâne mi sandı (Antepli Hasretî (c), 119b)

örneğindeki gibi pervanenin muma duyduğu aşk;

Sezâdur rûyuna mihr-i felek reşk eylese cânâ
 Ki rûyun gündün enver bir hilâl-ebriymişsun sen (Antepli Hasretî (c), 119b)

örneğindeki gibi sevgilinin yüzünün güneşe veya aya benzetilmesi;

Âh u efgân eylesem ney gibi ‘ayb itmen bana
 Olmuşam bülbül gibi gül yüzlü yârimden cüdâ (Antepli Hasretî (c), 119a)

örneğindeki âşığın neye teşbih edilmesi gibi diğer klasik metaforlardan müteşekkildir. Hasretî’nin beyitlerinde yeni ve orijinal mazmunlar yok denecek kadar azdır. Bu yüzden onu ikinci sınıf bir divan şairi olarak nitelemek yanlış olmayacaktır.

Antepli Hasretî klasik Türk edebiyatı edebî sanatlarına hâkim görünmektedir. Onun manzumelerinde söz, anlam ve mecaza dayalı pek çok sanat örneğine rastlanmaktadır. Bu sanatlardan en çok teşbih ve istiare görülmektedir. Şair bunların dışında telmih, kinaye, tevriye, teşhis, iham, tenasüb, tecahül-i ârif, hüsn-i talil, mübalağa, tezat, tekrar ve nidayı da etkin olarak kullanmıştır. Buna mukabil Hasretî’nin şiirinin sebk-i hindi akımını ve bazı 17. Yüzyıl divan şairlerini anımsatacak denli edebî sanatlarla yüklü olduğunu söylemek mümkün değildir. Kullandığı edebî sanatları birer örnek üzerinde şöyle gösterebiliriz:

Teşbih:

Def eylemez bu gamları mestâne olmayan
Destinde *tâze gül gibi peymâne* olmayan (Antepli Hasretî (c), 119a)

İstiare:

Mümkün degül beyân ola medhinde haşre dek
Olsa zebân-ı Hasretî *gevher-nisâr-ı Şâm* (Antepli Hasretî (c), 117a)

Telmih:

Şimdi bu dîvâne dil *Mecnûn*-sıfat vâdîdedür
Gerd-i endûh u belâ vü mihnete mâlîdedür (Antepli Hasretî (c), 117b)

Kinaye:

Tevakkuf eyledün bir bûse virmekte bize ammâ
Tevakkufsuz rakîbe vardun ey meh-pâre *yüz virdün* (Antepli Hasretî (c), 118a)

Tevriye:

Zülf-i müşgînin perîşân eylemekden ol perî
Gün yüzün göstermeye halk-ı cihâna kasdı *bu* (Antepli Hasretî (a), 240b)

Teşhis:

Sezâdur rûyuna *mihr-i felek reşk eylese cânâ*
Ki rûyun günden enver bir hilâl-ebriymişsun sen (Antepli Hasretî (c), 119b)

İham:

Kanda görse bâğ-ı hüsnün bir gül-i nâzikterin
Turmaz âh u nâle eyler bülbül-i şeydâ olan (Antepli Hasretî (c), 118b)

Tenasüb:

İncinme *verd-i haddüni* gördükde *murg-ı dil*
Efgân iderse ol *güle bülbül* degül midür (Antepli Hasretî (c), 117b)

Tecahül-i Ârif:

Niçün benüm ol şâh-ı cihân hâlümü *bilmez*
İrmez mi 'aceb gûşına bu âh u enînüm (Antepli Hasretî (a), 240b)

Hüsn-i Talil:

Geşt ider âb-ı revân etraf-ı bâğı sû-be-sû
Sürmek için bir nihâl-i servün ayağına rû (Antepli Hasretî (a), 240b)

Mübalağa:

Kûy-ı cânâna varılmaz küşte-i 'uşşâkdan
Kim varan gelmez girü olur garîk-ı kan sürh (Antepli Hasretî (a), 240a)

Tezat:

Tıfilsun n'idügin fark eylemezsün *nîk ü bed* aslâ
Bizi koydun varup ol gamze-i mekkâre yüz virdün (Antepli Hasretî (c), 118a)

Tekrir:

Kimi zâhid kimi 'âbid *kimi* kürsîde va'z eyler
Kimi şeyh u kimi monlâ *kimisin* evliyâ gördük (Antepli Hasretî (a), 239b)

Nida:

Gülşen-i hüsnünden *ey sermâye-i nâz u niyâz*
Hasretî benden fakat bir gonce eyler ârzû (Antepli Hasretî (a), 240b)

Cinas:

Derdüme la'1-i lebün *emmeden özge em* yok
A gözüm ya bu kadar hayr işe ihmâl nedür (Antepli Hasretî (a), 241a)

Hasretî'nin sahip olduğu üslup ve şiirlerinde kullandığı dil, mensubu olduğu edebiyata ve yaşadığı çağa uygun olarak ağırdır. 17. yüzyıla mensup olduğu tahmin edilen sanatçının manzumelerinin dil varlığı ağırlıklı olarak Arapça ve Farsça kelimelerden meydana gelmiştir. Her ne kadar onun;

Gelen derd ü belâyı biz felekden zann iderdük lîk
Meger hep kendümüzdenmiş gelen derd ü belâyı gördük (Antepli Hasretî (a), 239b)

Biri dünyâyâ salar fitne biri katl eyler
Bir su'âl eyle gör e sende bu ahvâl nedür (Antepli Hasretî (a), 241a)

Âh u efgân eylesem ney gibi 'ayb itmen bana
Olmuşam bülbül gibi gül yüzlü yârimden cüdâ (Antepli Hasretî (c), 119a)

İnanmaz isen ben seni sevdüğüme cânâ
Gözüm yaşı benzüm sarusu iki güvâhum (Antepli Hasretî (a), 240b)

gibi içinde Arapça, Farsça kelime ve terkiplerin nadir görüldüğü beyitleri varsa da bu unsurların bulunmadığı birime neredeyse rastlanmamaktadır. Özellikle önemli şahsiyetleri methetmek için yazdığı;

Hezârân hamd ü şükr ol Kâdir ü Kayyûm u dânyâya
Yine hükm-i sipâh-ı Şâmı virdi Kadri Âğâyâ (Antepli Hasretî (a), 244b)

Menba'-ı hilm ü hayâ 'ârif ü kutb-ı devrân
Mürşid-i Mevlevîyân pîr-i fenâ Hamza Dede (Antepli Hasretî (a), 245a)

gibi beyitlerde ve sanat kaygısıyla meydana getirdiği

Esîr-i bend-i kemendüm huzûruna geldüm
Ve emrî fî yedikum keyfe mâ turîd asna (Antepli Hasretî (c), 118b)

Hat-ı 'izâr ü lebündür bu tîğ-i kîlk-i gama
'İzâm-ı sîne-i 'uşşâkı eyleyen makta' (Antepli Hasretî (c), 118b)

Yitür dil vâdî-i mihnetde mest-i câm-ı fûrkatdür
Özinden bî-haber medhûş-i h'âb-ı şâm-ı fûrkatdür (Antepli Hasretî (c), 119a)

benzeri beyitlerde dil ve anlatım ağırlaşmakta; yabancı kelime ve terkiplerin sayısı artmaktadır. Hatta;

Çeşm ü ebr ü zülf ü ben kâkül müje cümle siyâh
Menba'-ı âb-ı hayât ol hokka-i dendân sürh (Antepli Hasretî (a), 240a)

örneğinde olduğu gibi içerisinde Türkçe kelimenin neredeyse bulunmadığı beyitler vardır.

Söz konusu şairin dil ve üslubu hakkında değinilmesi gereken bir husus da onun argo kelimeler ve küfürlü ifadeleri rahatlıkla kullanmasıdır. Şehrî ile atışırken nazmettiği hezl türündeki manzumelerde pek çok argo kelime, belden aşağı sözcük ve kaba ibareler yer almaktadır.

Antepli Hasretî'nin şiirleri deyim ve atasözleri bakımından kurudur. Tüm manzumelerde 11 deyim ile 1 atasözü mevcuttur. Deyimlerden âh eylemek/etmek, beş ayrı yerde geçmektedir. Diğerleri birer defa kullanılmıştır. Deyimlerin sıklaştığı yerler hezl türündeki şiirlerdir. Hasretî'nin manzumelerinin deyim ve atasözleri bakımından kuruluşu dil ve anlatımının ağır ve tumturaklı oluşuyla ilintilidir. Keremüddinzâde Efendi'nin manzumelerinde yer alan deyimler ve atasözü şu şekildedir:ⁱⁱ

Deyimler: âh eylemek/etmek (5 defa), cefa görmek, gönül almak, helak olmak, kadir bilmek, kanlı yaşlar dökmek, kıymet bilmek, reva görmek, yemin bağlamak, yüz döndürmek, yüz vermek, zerre kadar,

Atasözü: Ne ekersen onu biçersin

Makale konusu şairin şiirlerinde ender olarak Türkçe arkaik kelimeler görülmektedir. Bunun da nedeni şairin şiirlerinin dil varlığının ağırlığını Arapça ve Farsça kelimelerin meydana getirmesidir. Manzumelerde yer alan Türkçe arkaik kelimeler ve anlamları şu şekildedir:ⁱⁱⁱ

kamu: 1. Bütün, hep, her. 2. Herkes

urmak: 1. Vurmak, çarpmak. 2. Baskın yapmak, gasp ve yağma etmek. 3. Belli bir sesi yüksek olarak çıkarmak, haykırmak. 4. Giydirmek, giyinmek, takmak.

bay: 1. Zengin, müstağni. 2. Ulu, kibar, soylu. 3. Temiz.

egin [eyin]: Sırt, arka.

kimesne [kimerse, kimsene]: Kimse.

em [-sem]: İlaç, deva, çare.

döymemek: Dayanamamak, katlanamamak, tahammül edememek.

söğürmek: Haşlamak, azarlamak, can yakacak söz söylemek.

kanda [handa]: Nerede, nereye

irgürmek [ergirmek, ergürmek, irürmek, irgirmek]: Ulaştırmak, eriştirmek.

şimden girü [şimden gerü]: Bundan sonra, bundan böyle, artık.

niçe [nice]: 1. Nasıl. 2. Çok, birçok, hayli. 3. Çok kez. 4. Ne. 5. Ne zaman.

ekdi [ekti, ektü, ikdi, ikdü, ikti, iktü]: 1. Tufeyli, asalak, dalkavuk. 2. Alışkan.

birle: İle.

ig: Eksen.

çipil [çepel]: 1. Kirli, pis, mundar. 2. Pislik. 3. Bataklık.

yilmek [yelmek]: 1. Koşmak, acele yürümek, esmek. 2. (Hayvan) tırıs gitmek, eşkin yürümek, hızlıca yürümek.

Antepli Hasretî'yi nazım tekniği, edebî kaidelere hâkimiyet, özgün ve etkileyici mazmunlar üretebilme ve şiir gücü bakımlarından ikinci sınıf bir divan şairi kategorisine yerleştirmek yanlış olmayacaktır. Hasretî'nin manzumeleri etkileyicilik açısından vasat bir görüntü sergilemektedir. Bununla birlikte onun ustaca yazılmış, çarpıcı dizeleri de bulunmaktadır. Kasidenin matladan methiye bölümüne kadarki beyitleri ile aşağıdaki mısraları Hasretî'nin sanat değeri yüksek, usta işi şiirleri olarak göstermek mümkündür:

Bizi öldürdi gam ey sâkî meded lutf eyle

Bâde vir bâde virür bâde gamın eyyâmün (Antepli Hasretî (a), 246b)

Günden güne artarsa n'ola nâle vü âhum

Ney gibi delüpdür cigerüm ol yüzi mâhum

İnanmaz isen ben seni sevdüğüme cânâ

Gözüm yaşı benzüm sarusu iki güvâhum (Antepli Hasretî (a), 240b)

Keremüddinzâde Hasretî'nin yaşamı ve edebî kişiliği hakkında istihraç edilebilen bilgiler bunlarla sınırlıdır. Ancak Osmanlı Devleti döneminden kalan mecmua, cönk vb. yazılı kaynakların tetkik ve tasnifi neticesinde Antepli Hasretî ile ilgili yeni bilgiler ortaya çıkabilir.

Sonuç

Klasik Türk edebiyatı yazılı metinlere dayanan bir edebî dönemdir. Bu edebiyatın metinleri arasında biyografik eserler önemli bir yer tutmaktadır. Biyografik eserlerde binlerce divan şairi hakkında bilgiler mevcuttur. Klasik Türk edebiyatının diğer bir metin türü mecmualardır. Mecmualarda bazen biyografik kaynaklarda haklarında bilgi bulunmayan şairlerin şiirlerine rastlanmaktadır. Antepli Hasretî böyle bir şairdir. İran Milli Şûrâ Meclisi Kütüphanesi'ndeki bir mecmua ile Türkiye yazma eser kütüphanelerindeki mecmua ve cönklerde Hasretî'nin önemli sayıda şiiri vardır. Bu şiirlerden hareketle onun hakkında şu bilgilere ulaşılmaktadır: O, 16. yüzyılın son çeyreğinde doğup 17. yüzyılın ortalarına kadar yaşamıştır. Antebî (Antepli) ve Keremüddinzâde nisbeleriyle tanınmıştır. Antep'te doğmuş ancak ömrünün önemli bir kısmını Şam'da geçirmiştir. Şam'ın kadı, vali, tekke şeyhi gibi önemli şahsiyetlerine ve Bağdatlı Rûhî, Şeyhülislam Bahâyî benzeri şairlere tarih manzumeleri yazmıştır. Yeniçeri ağalığından Şam valiliğine atanan Mostarlı Mustafa Ağa'ya intisap etmiştir. 1064/1653-54 senesinden kısa bir zaman sonra vefat etmiştir. Mevcut 1 kaside, 21 gazel, 2 kıt'a, 11 tarih, 5 hezl, 1 de matla'ı vardır. Kasidesinde bir devlet büyüğünü metheden Hasretî, gazellerinde daha çok aşkın verdiği ıstırap, sevgilinin güzelliği, maşuka duyulan hasret ve felekten şikâyet konularını işlemiştir. Şehrî adlı şairle atışırken yazdığı hezliyatında küfürlü ve kaba saba ifadeler kullanmıştır. Dinî ve tasavvufî anlatımlar sarf etmemiştir. Farklı nazım şekilleriyle şiirler yazması, değişik aruz kalıplarını başarıyla tatbik etmesi, kafiye kullanımının nizâmî oluşu onun divan şiirine hakim, başarılı bir şair olduğunu göstermektedir. Dil ve anlatımı ağır olan Hasretî'nin manzumeleri Türkçe deyim, atasözü ve arkaik kelimeler bakımından kurudur.

Antepli Hasretî'nin Şiirleri

Metin Tesisinde Dikkat Edilen Hususlar

- Şiirler türlerine göre tasnif edilip numaralandırıldı.
- Şiirlerde kullanılan aruz kalıpları şiirlerin başına yazıldı.
- Şairin mahlasının geçtiği yerlerin altı çizildi.
- Metinde zihaf yapılmış yerlere denk gelen uzun sesler aslî şekilleriyle yazıldı.
- Gereklî yerlerde metin tamiri yapıldı, buralar köşeli ayraç [] ile gösterildi.
- Müstensih hatasıyla yanlış yazılan kelimeler aslî imlalarıyla metne alındı.
- *Kuran-ı Kerim*'den alıntı yapılan yerler dipnotlarla belirtildi.
- Ebced hesabı mısraların Arap alfabesiyle yazımını dipnotta verildi.
- Transkripsiyon karakterleriyle karışmaması için noktalama işaretleri kullanılmadı.
- Küfürlü ibareler nokta (.) ile sansürlendi.

Şiirler

[Kaşîde]¹

Kaşîde-i Hasretî Berây-ı Muştafâ Ağa İbn Kâsım Ağa

[*mefâ 'ilün / mefâ 'ilün / mefâ 'ilün / mefâ 'ilün*]

[*Hezec: - - - / - - - / - - - / - - -*]

1. Bizi şanmañ ki geldük 'äleme renc ü 'anâ gördük
Hudâya hamd ü şükr olsun niçe zevk u şafâ gördük
2. Refâhiyyetle geçdi 'ömrümüz bu dâr-ı dünyâda
Ne a' dâdan sitem ne dil-rübâlardan cefâ gördük
3. Kimüñle ülfet itdükse eger a'lâ eger ednâ
Kamusından maħabbet merħamet mihr ü vefâ gördük

¹ İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 239^b

4. Hüdādan gayrı muhtāc olmaduğ bir ferde ‘ālemde
Kānā‘at eyledük Hağ virdüğine yüz ğınā gördük
5. Ne şöhet eyledük cāhille ne ağıyāra yār olduğ
Ne bedle hem-nişin olduğ ne vaż‘-ı nā-sezā gördük
6. Kemāl ehline hıdmet eylemekle behremend olduğ
Ma‘ānī vü ma‘ārif ehlinüñ kadrin ‘alā gördük
7. Eger gülzāra varsağ ‘ayş u nüş için o gülzāruñ
Gülin gülmiş açılmış bülbülin nağme-serā gördük
8. Ne bostānında dāmen-gır-i hār olduğ ne bāğında
Ne bir gün bāğbānında anuñ bir kem edā gördük
9. Ya kūhistāna düşse rāhımız ya cengelistāna
Vuñuş-ı merdümān-derrendesin hep āşinā gördük
10. Eger deryā yüzün seyr itmege zevrak-nişin olsağ
Mağalline münāsib anda eyyām u hevā gördük
11. Dem oldı küp dibinde hem-ğarın-i bāde-nüş olduğ
Biz ol vādide ne sālūs u ne ehl-i riyā gördük
12. Gehī rind-i mey-āşām ile hem-dem hem-terah olduğ
Kamusın pāk-meşreb pāk-ğab‘ [u] dil-güşā gördük
13. Reh-i mey-ğāneye biñden ziyāde varduğ u geldük
Biz ol yolda ne bir yāve ne ğod bir eşkıyā gördük
14. Şitānuñ şiddetinden cismimüz olmadı pejmürde
Ne dilde tāb-ı germ-i şayf-ıla bir dem ezā gördük
15. Gelen derd ü belāyı biz felekden zann iderdük lık
Meger hep kendümüzdenmiş gelen derd ü belā gördük
16. Edā için namāz-ı pencğāhı cāmi‘e varduğ
Cemā‘at dillerinde zıkr ü tesbīh u du‘ā gördük
17. Kimi zāhid kimi ‘ābid kimi kürsīde va‘z eyler
Kimi şeyğ u kimi monlā kimisin evliyā gördük
18. Kimi Kūr‘ān oğur āvāz ile anuñ kimi diñler
Kiminüñ cebhesinde berğ urur nūr-ı hüdā gördük
19. Şikāyet itmezüz ğalk-ı cihāndan biz bu mağlūkuñ
Gedāsın meskeninde bayını ehl-i seğā gördük
20. Huşuşan ol ‘aliyyü’l-ğadr-ı ekrem Muştafā Ağa
Ki her vech-ile anı cümlesinden müntehā gördük
21. Ma‘ānī dergehinde bende-i fermānidur anuñ
Kemāl ü ma‘rifetle anı pür müşkil-güşā gördük
22. Lebinden tamlar āb-ı zindeğī vağt-i tekellümde
Muğakğak her kelām-ı dil-pezirin cān-fezā gördük
23. Dimeğ lāzım degül bu gün gibi rüşen hüveydādur
Mücellā ğab‘ını āyīne-i ‘ālem-nümā gördük
24. Anuñ rāy-ı cemīlin görmedük bir kimsede aşlā
Niçe pāşā-yı ‘ālī-şān niçe mīr-livā gördük
25. Tūrāb-ı dergehine nisbet anuñ āsumān pesttür
Ki ğadr-i āsitānın rütbede fevku’s-semā gördük
26. Belālardan vücūd-ı pākini hıfz eyleye Mevlā
Ki ihsānın görür hep mü‘minin ü etğiyā gördük
27. Vücūdum bir nazarla eyledi toprağını altun
Anuñ [biz] nīm nigāhın ğağ budur kim kīmyā gördük
28. Gedā-yı bī-ser ü bī-pā iken ehl-i ğınā olduğ
Biz anuñ sāye-i elğafını zıll-ı Hümā gördük

29. Devām-ı devletinde rāstī ol server-i pāk-[tab‘]ın
Ġarīk-ı ni‘met olduk egnimüz üzre kabā gördük
30. Hudā ‘ālimdür inkār itmezüz va’llāhi bi’llāhi
Aña hıdmet iden ādemlerinde hem ‘atā gördük
31. Tamām oldı suhan ey Hasretī turma du‘ā eyle
Du‘adur ehl-i hayra kār-ı dervīş ü gedā gördük
32. İde Bār[ī] Hudā hemvāre ‘ömr ü devletin efzün
Ki ‘ömr ü devlet efzün olmağı aña revā gördük
33. Hemīşe enver ü tábān u raḥşān ola ‘ālemde
Cemāl-i bā-kemāli kim güneşden pür-zıyā gördük

[Ġazeliyyāt]²
Ġazel-i³ Sürh-i Ḥasretī

[fā ‘ilātün/ fā ‘ilātün / fā ‘ilātün / fā ‘ilün]

[Remel: - - - / - - - / - - - / - -]

1. Reng-i bāde reng-i gül reng-i [ruḥ-ı]⁴ cānān sürh
Berg-i gülden ferş-i reng-i aḥḍar-i bostān sürh
2. Dilde nār ü tende dāğ u elde sāgar sürh ola
Ya neden olmaya eşk-i dīde-i giryān sürh
3. Bezme sāķīler meyi yağmur gibi yağdurdılar
Oldı meyden [kim] ser-ā-ser ḥırķa-i rindān sürh
4. Lālezār olmuş kıyās eyler temāşā eyleyen
Tāb-ı ruḥsār-ı cüvānān ile gök meydān sürh
5. Esb sürh ü cāme sürh ü başda[ki] ser-bend sürh
Bilde ḥancer sürh ü elde tıg-i ḥün-efşān sürh
6. Öyle geçgindür o ḥününün sihām-ı gamzesi
Ḥün-ı dilden zerre deñlü eylemez peykān sürh
7. Firķat-i la‘liyle bu dīdemden aķan kanlu yaş
Ġorķaram dünyāyı Ġarķ eyler olup tūfān sürh
8. ‘Ārızın ‘arż eylese māha güc-ile ol perī
Şöyle kim olur ḥicābından meh-i tábān sürh
9. Sā‘id-i sīmīn sefid ü sīne vü gerden sefid
Ġudret-i Mevlāyı gör kim ‘arız-ı raḥşān sürh
10. Çeşm ü ebr ü zülf ü beñ kākül müje cümle siyāh
Menba‘-ı āb-ı hayāt ol ḥoķķa-i dendān sürh
11. Ġāmeti yādına çekdüm sīnem üzre şerḥalar
Kimi serv oldı kimi ‘ar‘ar kimisi bān sürh
12. Kūy-ı cānāna varılmaz küşte-i ‘uşşāķdan
Kim varan gelmez girü olur Ġarīk-ı kan sürh
13. Lebleri vaşfin yazarken bu gice ol gül-ruḥuñ
Çeşm-i ḥün-pāşımdan oldı Hasretī dīvān sürh

[mef‘ülü / fā ‘ilātü / mefā ‘ilü / fā ‘ilün]

[Muzāri: -- / -- / -- / --]

1. Ḥüb olduğı-çün āb u hevāsı diyār-ı Şām

² İran Meclis-i Şurā-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 240^a

³ Yazmada “Ġaşıde” şeklinde olan bu kelime manzumenin gazel özellikleri taşıması nedeniyle “Ġazel” biçiminde metne alındı.

⁴ Yazmada “gül-i” biçiminde yazılan bu kelime anlam gereği “ruḥ-ı” şeklinde metne alındı.

⁵ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 117^a

- Buldı meşāmm-ı cennet ile iştihār-ı Şām
 2. Hāk-i şerīfin eylediler enbiyā mekân
 Çeşm-i ‘alīle kuhl-i cilādur gubār-ı Şām
 3. Bu arz-ı rābi‘-i harem-i muhteremdürür
 İtmek gerek bu cāya gelen i‘tibār-ı Şām
 4. ‘İyd-ı şafā vü kadr ü vefādur her-āyīne
 Kıdrin bilen kimesneye leyl ü nehār-ı Şām
 5. Şihhat virür vücūdına her dil-şikestenün
 İrse meşāmm-ı cānına ger rüzgār-ı Şām
 6. Rūha gıdā vü kalb-i hazine feraḥ virür
 Kemter nesīm-i şubḥ ile bād-ı bahār-ı Şām
 7. Efkā-yı rāhat-ı dil ü cān itmede Sühā
 Beñzer dinürse Kevdere lāyık buñar-ı Şām
 8. Hep gül benefşe sünbül ü nesrīn ü yāsemen
 Der-hayret eyler ādemi geşt [ü] güzār-ı Şām
 9. Kābil degül şümārın eger eyleseñ murād
 Gelmez hisāba ‘ar‘ar u serv ü çenār-ı Şām
 10. Virür nişān-ı neş‘et-i firdevs-i cāvidān
 Yārān-ı pāk-ṭab‘ ile seyr-i kenār-ı Şām
 11. Eyler temām ‘ālemi her rüz ‘ıtr-sāy
 ‘Anber-miḍāl turre-i her gül-‘izār-ı Şām
 12. Oldı maḳarr-ı sancaḳ-ı pāk-i Muḥammedün
 Ol nürdan livā iledür iftiḥār-ı Şām
 13. Sā‘ir bilād ekābirinün luṭfına göre
 Biñ ehl-i luṭf u ehl-i keremdür kibār-ı Şām
 14. Mümkün degül beyān ola medḥinde ḥaşre dek
 Olsa zebān-ı Hasretī gevher-niḍār-ı Şām

Ḥasretī⁶

[mef‘ülü / mefā‘ilü / mefā‘ilü / fe‘ülün]

[Hezec: - - / - - / - - / - -]

1. Bilmem nic‘olur ḥāl-i dil-i zār-ı ḥazīnüm
Cevr itmede dā‘im baña ol Zühre-cebīnüm
2. Leylümde nehārumda şafā ḳalmadı hergiz
Her şām u seḥer derd ü belā oldı ḳarīnüm
3. Niçün benüm ol şāh-ı cihān ḥālümü bilmez
İrmez mi ‘aceb gūşına bu āh u enīnüm
4. Bir zerre vücūdumda şafānuñ ederi yoḳ
Endüh ile taḥmīr olınmış gibi tīnüm
5. Mālik degülüm Hasretī sīm ü zere ammā
Allāha şükür var hele imān ile dīnüm

Ḥasretī

[fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün]

[Remel: - - - / - - - / - - - / - -]

1. Geşt ider āb-ı revān eṭrāf-ı bāḡı sū-be-sū
Sürmek için bir nihāl-i servün ayaḡına rü
2. Hüsnine el şunma pāk olmazdan evvel ol mehün
Kim el urmaḳ muşḥafa cā‘iz degüldür bī-vuzū’
3. Şanma [kim] mihr ‘ālemi bīhüde devr eyler şehā

⁶ İran Meclis-i Şurā-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 240^b

⁷ İran Meclis-i Şurā-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 240^b

- Gül ruhuñ görmek için dünyâyı eyler cüst [ü] cü
4. Zülf-i müşgînin perîşân eylemekden ol perî
Gün yüzün göstermeye halk-ı cihāna kaşdı bu
 5. Gülşen-i hüsnüñden ey sermāye-i nāz u niyāz
Hasretî bendeñ faķat bir gonce eyler ārzü

Hasretî⁸

[fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ilün]

[Remel: - - / - - / - - / -]

1. Ruḥ-ı alüñde a zālīm senüñ ol ḥāl nedür
Mest-i çeşmüñde ya ol ğamze-i kıttāl nedür
2. Biri dünyāya şalar fitne biri kıttāl eyler
Bir su'al eyle gör e sen de bu aḥvāl nedür
3. Derdüme la'l-i lebüñ emmeden özge em yok
A gözüm ya bu kıadar ḥayr işe ihmāl nedür
4. Mihribān olmaz idüñ çünkü bize ey meh-rü
Göñlümüz almada bu ḥile ile āl nedür
5. Hasretî 'aşkuñ ile şöyle za'ıf olmış kim
Dide fark itmez anı müy nedür nāl nedür

Fermāyed Hasretî-i Nā-murād⁹

[fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ılātün / fe'ilün]

[Remel: - - / - - / - - / -]

1. Gün gibi ḥaşre deĝin añıla dirseñ nāmuñ
Serv-kāmetlerinüñ pāyına yüz sür Şāmuñ
2. Vā'izā gel sözü kıoy terkini urmam bi'llāh
Şanem-i lāle-'izār ile mey-i gül-fāmuñ
3. Bizi öldürdi ğam ey sākī meded luṭf eyle
Bāde vir bāde virür bāde ğamın eyyāmuñ
4. 'Anberin ḥattımı yād eyler o sīmīn-bedenüñ
Ṭama'-ı ḥāmını seyr eyle dil-i nā-kāmuñ
5. Mive-i bāĝ-ı cemālüñden eyā māye-i nāz
Hasretî bendeñe bir buse yiter in'āmuñ

[mef'ülü / fā'ılātü / mefā'ilü / fā'ilün]

[Muzāri: - - / - - / - - / - -]

1. Ruḥsār-ı alı ol güzelüñ gül degül midür
Ġisü-yı müşg-būları sünbül degül midür
2. İncinme verd-i ḥaddüñi gördükde murĝ-ı dil
Efgān iderse ol güle bülbül degül midür
3. Vālih olursa halk 'aceb mi lebüñ görüp
Lā-ya'kııl iden ādemi ya mül degül midür
4. Bā'id bu deñlü fitne vü āşüb[a] dil-berā
Ruḥsāruñ üzre dāne-i fülful degül midür
5. Rindāna rüḥ-baḥş olan ey Hasretî müdām
Halk-ı şurāḥi itdüĝi kıul kıul degül midür

⁸ İnan Meclis-i Şurā-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 241^a

⁹ İnan Meclis-i Şurā-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 246^b

¹⁰ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 117^a

¹¹ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 117^b

[fā 'ilātün/ fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün]

[Remel: - - - / - - - / - - - / - -]

1. Kimse bilmez kıymet ü kadrün senün cānā nesin
Niçe yüz biñ cān deger bir bī-bedel cānānesin
2. Rağbet itmez tāb-ı bedr-i āsumāna bes daḥi
Her kimün bir şeb eger eylerseñ enver ḥānesin
3. Gör ne keyfiyyet ne ḥālet var leb-i la'lünde kim
Ādemi bī-hūş ider nūş itmeden peymānesin
4. Sūz-ı vaşluñ zevḳ-ı cennetdür revān-ı 'āşıkā
Yandurursañ luṭf olur şem'-i ruḥuñ pervānesin
5. Pīr olduñ sevmedün dünyāda ne zīnet ne zen
Āferīn şad bārekallāh Hasretī merdānesin
6. Gāh zūlfī bend ider yārūñ seni geh kākūli
Dürlü dürlü bende bend olduñ 'aceb dīvānesin

[fā 'ilātün/ fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün]

[Remel: - - - / - - - / - - - / - -]

1. Şimdi bu dīvāne dil Mecnūn-şıfat vādidedür
Gerd-i endūh u belā vü miḥnete mālidedür
2. Eglenür bir keyf ile herkes bu 'işret-ḥānede
Kimisinün meyli meyde kiminün sākidedür
3. Bir nigāh-ı mesti yārūñ 'ālemi eyler ḥarāb
Gūşe-i çeşminde zīrā fitneler ḥ'ābidedür
4. Bulmayup dünyāda hergiz fā'ide erbāb-ı dil
Anuñ için her biri bir gūşe-i ḥālidedür
5. Ārzū-yı nefis için dār-ı fenāda Hasretī
İtdügün bu sa'y u himmet cümle bī-fā'idedür

[fā 'ilātün/ fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün]

[Remel: - - - / - - - / - - - / - -]

1. Derd-i mevlā ile 'āşık derdnāk olmaḳ gerek
Āteş-i 'aşḳ-ıla her-dem sūznāk olmaḳ gerek
2. Da'vī-i 'aşḳ itmegi bī-hūde şanma 'āşıkūñ
Dīdesi vü sīnesi giryān ü çāk olmaḳ gerek
3. Menzilün a'lā ola dirseñ yanında dil-berün
Meskenet ehli olup yolında ḥāk olmaḳ gerek
4. Bezm-i 'aşḳa varmaḡa ālāyişinden 'ālemün
Gözyaşıyla ḡusl idüp fi'l-cümle pāk olmaḳ gerek
5. Kimse bilmez Hasretī 'aşḳ-ı ḥaḳīkat āḥirin
Evveli teslīm-i rūḥ idüp helāk olmaḳ gerek

[fā 'ilātün/ fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün]

[Remel: - - - / - - - / - - - / - -]

1. Aḳsa çeşmüm çeşmesārından 'aceb mi rūd-ı ḥūn
N'eyleyin işler oñulmaz dem-be-dem dāḡ-ı derün
2. Ben nice dūlābveş efgān idüp yaş tökmeyin
Dönmedi bir gün murādum üzre çarḥ-ı bī-sütün

¹² Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 117^b

¹³ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 118^a

¹⁴ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 118^a

3. Gösterürdüm haşma erlik semtin ammā n'eyleyem
Tevsen-i bahtum üzengi ɗarbına döymez zebūn
4. 'Andelībāsā söğürsem sen gül-i ra'nāyı ben
Rūz [u] şeb olmağda cānā āh u feryādum füzūn
5. Şoyınup şahrālara düşmek muqarrer Hasretī
Böyle ƙalursa eger başuñda sevdā-yı cūnun

15

[*mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün*]
[*Hezec: - - - / - - - / - - - / - - -*]

1. Ne gülşende baña ne 'andelīb-i zāra yüz virdüñ
Cefālar eyledüñ 'uşşāka ey gül hāra yüz virdüñ
2. Tıfilsuñ n'idügin fark eylemezsüñ nīk ü bed aşlā
Bizi ƙoyduñ varup ol ğamze-i mekkāra yüz virdüñ
3. Tevaƙƙuf eyledüñ bir buse virmekde bize ammā
Tevaƙƙufsuz raƙībe varduñ ey meh-pāre yüz virdüñ
4. Perīşān itdüñ āhir bir bölük üftādeler hālin
Töküp ruhsāruñ üzre turre-i ƙarrāra yüz virdüñ
5. Hemān bu Hasretī bī-çāreye yüz virmedüñ yoƙsa
Muhaşşal tā seg ü hırs u ƙar-ı ağyāra yüz virdüñ

[*mefā 'ilün / fe 'ilātün / mefā 'ilün / fe 'ilün*]
[*Müctes: - - / - - / - - / -*]

1. Revādur olsa derüñ ger efāzıla mecma'
Ki ol ƙapuda bulurlar merātib-i erfa'
2. Esīr-i bend-i kemendüm hużūruña geldüm
*Ve emrī fī yedikum keyfe mā turīd aşna*¹⁷
3. 'Aceb mi dīdelerüm ƙan aƙıtsa şu yirine
Ol iki çeşmeye dāğ-ı ciğerdürür menba'
4. 'İnād eyleme ma'ƙüle rāzī ol ey dil
Saña degül yalıñuz herkese budur enfa'
5. Ya toħm-ı mihr ü vefā Hasretī ya toħm-ı bedī
Ne ekse her ƙişi anı biçer der-īn mezra'

[*mefā 'ilün / fe 'ilātün / mefā 'ilün / fe 'ilün*]
[*Müctes: - - / - - / - - / -*]

1. O şeh 'izārını 'arz eyledi açup burƙa'
Güneşdür aña girībān olupdurur mağla'
2. Hağ-ı 'izār ü lebüñdür bu tīğ-i kil-k-i ğama
'İzām-ı sīne-i 'uşşākı eyleyen mağta'
3. Tükendi mey diyü sākī mizācımız bozma
'Arağla sāğarı ƙoldur vir ol daği enfa'
4. Fezā-yı sīnesi gel ƙaçma ey gözi āhū
Saña anuñ gibi olmaz ferağ-fezā merta'
5. Felekde Hasretiyā bu güneşden azherdür
Şafāda ehl-i şadāƙat cefāda *men yahda*'

¹⁵ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 118^a

¹⁶ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 118^b

¹⁷ "Buyruğum sizin elinizdedir. Siz nasıl isterseniz öyle yaparım."

¹⁸ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 118^b

[fā‘ilātün/ fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün]
[Remel: - - - / - - - / - - - / - -]

1. Şāğarı koymaz elinden rind-i bī-pervā olan
Furşatı fevt eylesün mi merdüm-i dānā olan
2. Kanda görse bāğ-ı hüsnuñ bir gül-i nāzikterin
Tırmaz āh u nāle eyler bülbül-i şeydā olan
3. Qadd-i bālāsına bir gün ol mehüñ el ırgürür
Nā-ümīd olmaz felekde himmeti a‘lā olan
4. İrişür elbette luţfuñ kām-yāb eyler beni
Qullarına resmdür in‘ām ider dārā olan
5. ‘Āşık iseñ cevrine şābr eyle yārūñ Hasretī
Cevr ider ‘uşşāka dā’im dil-ber-i ra‘nā olan

[fā‘ilātün/ fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün]
[Remel: - - - / - - - / - - - / - -]

1. Āh u efgān eylesem ney gibi ‘ayb itmeñ baña
Olmuşam bülbül gibi gül yüzlü yārimden cüdā
2. Nice şabr itsün dil-i şeydā bu nār-ı fırkate
Öyle āteşdür o kim itmez taḥammül tağ aña
3. Dād elüñden ey mürüvvetsüz felek feryād hey
Baña derdüm üstüne derd itmegi gördüñ revā
4. Qalması derd ü gam u hicrāna tākat zerrece
Ya murādum vir ya al cānum tenümden ey Hūdā
5. Cāna kār itdi bu ḥasret Hasretī şimden girü
Āh u efgān eylesem ney gibi ‘ayb itmeñ baña

[mef‘ülü / fā‘ilātü / mefā‘ilü / fā‘ilün]
[Muzāri: - - / - - / - - / - -]

1. Def‘ eylemez bu gamları mestāne olmayan
Destinde tāze gül gibi peymāne olmayan
2. Bu bezm içinde lezzet-i sūzı ne fehm ider
Şem‘-i cemāl-i dil-bere pervāne olmayan
3. Bir beydağ ile naţ‘-ı cihānda olur zebün
Leclāc-ı dehr olursa da ferzāne olmayan
4. Ālāt-ı ḥarb-i Rüstemi giymiş ne fā’ide
Bu rezmgāh-ı ‘aşqda merdāne olmayan
5. ‘Aql iden ‘ākıl iseñ şimdi Hasretī²²
İtmez ḥuzūr-ı ‘ālemi dīvāne olmayan

[mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün]
[Hezec: - - - / - - - / - - - / - - -]

1. Yitür dil vādī-i miḥnetde mest-i cām-ı fırkatdür
Özinden bī-ḥaber medhūş-i ḥāb-ı şām-ı fırkatdür

¹⁹ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 118^b

²⁰ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 119^a

²¹ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 119^a

²² Vezin kusurludur.

²³ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 119^a

2. Müyesser olmadı bir gün aña āzād-ı vaşl olmak
Niçe yıldırdı o bī-çāre esīr-i dām-ı fūrkatdūr
3. Firākuñ kadrini bilmek gerek ey ‘āşık-ı şeydā
Ki vuşlat lezzetin efzūn iden eyyām-ı fūrkatdūr
4. Ğam-ı hicre taḥammül itmede bī-bāk olıgör kim
Seni dildārdan dūr eyleyen evhām-ı fūrkatdūr
5. Meşāmm-ı cāna irdi Hasretī būy-ı vefā beñzer
Vişāl eyyāmı geldi āḫir-i hengām-ı fūrkatdūr

[*mefā ‘lün / mefā ‘lün / mefā ‘lün / mefā ‘lün*]
[*Hezec: - - - / - - - / - - - / - - -*]

1. Ne ra‘nā ruḥları gül zülfi ‘anber-būymışsun sen
Ne zībā lebleri mül kāküli şeb-būymışsun sen
2. Meşāmm-ı ‘ālemi kılsañ mu‘atṭar vechi var zīrā
Güzellik bāğı içre gönçe-i ḫōş-būymışsun sen
3. Sezādur rüyuña mihr-i felek reşk eylese cānā
Ki rüyuñ günden enver bir hilāl-ebrūymışsun sen
4. Niçün dil sebzezārın eylemezsün kendüñe merta‘
Ḥaber alduğ nigāhuñdan gözi āḫūymışsun sen
5. Urursuñ tīr-i ğamzeñ Hasretīye hiç tıyurmazsun
‘Aceb fitnede māhir ğamzesi cāzūymışsun sen

[*mefā ‘lün / mefā ‘lün / mefā ‘lün / mefā ‘lün*]
[*Hezec: - - - / - - - / - - - / - - -*]

1. Benüm bülbül gibi zārum o gül-ruḥsār bilmez mi
Perişān ü dil-efġār olduğum dildār bilmez mi
2. Tenüm ḫār-ı sitemle pāre pāre olduğın yir yir
Eger inkār iderse gül anı gülzār bilmez mi
3. Ser-i kūyında her şeb şubḫ olunca itdügüm āhı
Ṭotalum yār bilmez ya der ü dīvār bilmez mi
4. Ne lezzetlerle şıḫḫat bulduğın bezmünde dildāruñ
Ne lāzım ğayr bilmek ‘āşık-ı bīmār bilmez mi
5. Senüñçün Hasretīnün çekdügi ālām-ı hicrānı
Eger bilmezse ‘ālem ‘Ālimü’l-esrār bilmez mi

[*mef‘ülü / mefā ‘lū / mefā ‘lū / fe‘ülün*]
[*Hezec: - - / - - / - - / - -*]

1. Zāhid bizi bu şekl ile bīġāne mi şandı
Ya bī-ser ü pā merdüm-i dīvāne mi şandı
2. Dirmiş bize bir laḫza ḫomaz cāmı elinden
Destümde olan lāleyi peymāne mi şandı
3. Güş itmedi mi na‘ra-i mestāneleri hiç
Mey-ḫāneyi ol bir tehī vīrāne mi şandı
4. Şem‘-i ruḥ-ı sākī var iken meş‘aleāsā
Bir şem‘e daḫi ol beni pervāne mi şandı
5. Ey Hasretī bülbül bu gice itdi çok efġān
Bilmem ki gülün güşim ol efġāne mi şandı

²⁴ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 119^b

²⁵ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 119^b

²⁶ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 119^b

[Muḳatta‘ĀT]

Nazīre Kıt‘a Gofte-i Ḥasretī

[mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün]

[Hezec: - - - / - - - / - - - / - - -]

1. Dilā bir vech-i pāk üzre ḥayādan meskenet olsa
Olur enfāsdan dā‘im maḥabbet ol yüze cārī
2. Eger bir bendesini sevse bir gün Ḥazret-i Mevlā
Anı sevmekligi ilḳā ider maḥlūḳına Bārī

Kıt‘a-i Ḥasretī Nazīre

[mef‘ülü / mefā‘ilü / mefā‘ilü / fe‘ülün]

[Hezec: - - / - - / - - / - -]

1. Günden güne artarsa n’ola nāle vü āhum
Ney gibi delüpdür cigerüm ol yüzi māhum
2. İnanmaz iseñ ben seni sevdüğüme cānā
Gözüm yaşı beñzüm şarusı iki güvāhum

[Tārīḥ Manzūmeleri]

Ḥasretī-i ‘Antābī Gofte

Rūḥ-i Bağdādīnūñ Mevtine Tārīḥdür

[fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün]

[Cedīd: - - / - - / - - / - -]

1. Rıḥlet itdükde dünyeden Rūḥī
Çok du‘ālar oḳundı rūḥı-çün
2. Oḳudum bende oldı bu tārīḥ
Fātiḥa rūh-ı pāk-i Rūḥī-çün³⁰ (1014)

Ḥasretī

[Şāḥīn-zāde Efendīnūñ Mevtine Tārīḥdür]

[fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün]

[Remel: - - - / - - - / - - - / - - -]

1. Dehre ger dānişver iseñ meyl ü raġbet eyleme
Merdüm-i dānā olanlar cümle nefret eyledi
2. Böyle vīrān olasıdur kim turaldan bu sipihr
Hīç gördüñ mi ki bir insāna şefḳat eyledi
3. Bunca ‘ilm ü fażl ü ‘irfān ile Şāḥīn-zāde kim
Zīr-i ḥāk idüp yirin biñ dürlü miḥnet eyledi
4. İde Ḥaḳ rūhına raḥmet kim ‘āleme
Ehl-i ḥaḳ merdāna raḥm itdi meveddet eyledi
5. Kār-ı nā-hemvārına çarḥuñ taḥammül itmeyüp
‘Āḳıbet yüz döndürüp ‘uḳbāya rıḥlet eyledi
6. Rıḥleti-çün didi ḥālā Ḥasretī tārīḥini
Bāl açup Şāḥīn-zāde ‘azm-i cennet eyledi³² (1053)

²⁷ İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 245^a

²⁸ İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 240^b

²⁹ İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 244^a

³⁰ فاتحه روح پاک روحیچون

³¹ İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 243^b

³² بال اچوب شاهین زاده عزم جنت ایلدی

Tārīh-i Āgā-yı Yeñiçeriyān-ı Şām Kıadrī Āgā

[*mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün*]

[*Hezec: - - - / - - - / - - - / - - -*]

1. Hezārān ħamd ü ŧükr ol Kıadır ü Kıayyüm u dānāya
Yine ħükm-i sipāh-ı Şāmı virdi Kıadrī Āgāya
2. Münevver eyledi anuñ kudüm-i pāki ser-tā-ser
Sa'ādet birle geldükde bu Şām-ı cennetāsāya
3. Melāz u melce'-i ehl-i ma'ārif kān-ı cüd ol kim
Anuñ nām-ı ŧerīfi gün gibi yayıldı dūnyāya
4. İlahī devlet ü 'ömri mezīd ü müstedām olsun
Beķā olduķça bu nüh-günbed-i gerdün-ı ħadrāya
5. Ferahla Hasretī-i dā'ī-i kemter didi tārīh
Yine Ħaķ virdi zībā mañşıbı bu Kıadrī a'lāya³⁴ (1054)

Tārīh-i Ħamza Dede ŧeyh-i Mevlevī-ħāne-i Şām

[*fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilün*]

[*Remel: - - / - - / - - / -*]

1. Menba'-ı ħilm ü ħayā 'ārif ü kıuṭb-ı devrān
Mürşid-i Mevleviyān pīr-i fenā Ħamza Dede
2. Kııldı iħyā niçe yıl tekye-i Mevlānāyı
İctihād itdi semā' ile ŧafā eylemede
3. Bu fenā tekyesini eylemeyüp cāy-ı kıarār
'Ākıbet gitdi hemān tekye-i mülk-i ebede
4. Geliñüz Ħaķķa niyāz idelüm ey dervīşān
Ki anuñ rüh-ı revānına Ħudā raħmet ide
5. ŧıdķ-ıla Hasretī-i zār didi tārīhin
Cenneti buldı semā'ı dönerek Ħamza Dede³⁶ (sene 1054)

[*mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün / mefā 'ilün*]

[*Hezec: - - - / - - - / - - - / - - -*]

1. Elüñden dād [ü] feryād ey felek yoķ yire kıan itdüñ
Yine bī-raħm ü bī-ŧefķatligüñ ħalka beyān itdüñ
2. O serv-i server-i nāzik-nihād Aħmed Efendinüñ
Vücüd-ı pākini zecr ile ħāk içre nihān itdüñ
3. Didi ol merd-i pāke rıħlet-içün Hasretī tārīh
Suħumlu-zāde Aħmed 'azm-i iķlīm-i cinān itdüñ³⁸ (1055)

[*fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilün*]

[*Remel: - - / - - / - - / -*]

1. Dūnyeden gitdügi sā'atde Suħumlu-zāde
Nāleden dostlaruñ sīneleri çāk oldu
2. Hasretī didi te'essüfle anuñ tārīhin

³³ İran Meclis-i Şurā-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 244^b

³⁴ بینه حق ویردی زیبا منصبی بو قدری اعلایه

³⁵ İran Meclis-i Şurā-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 245^a

³⁶ جنتی بولدی سماعی دونه رک حمزه دده

³⁷ İran Meclis-i Şurā-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 243^b

³⁸ سحملی زاده احمد عزم اقلیم جنان ایتدک

³⁹ İran Meclis-i Şurā-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 243^b

Hayf kim menzil-i Aḥmed Çelebi ḥāk oldı⁴⁰ (1055)

Ve Lehu

[*mefā'ılün / mefā'ılün*]

[*Hezec: - - - / - - -*]

1. Suḥumlu-zāde Serv Aḥmed
Buradan eyledi rıḥlet
2. Didüm şıdık ile tārīḥin
İde rūḥına Ḥāk rahmet⁴² (1055)

[*müfte'ilün / müfte'ilün / fāilün*]

[*Remel: - - - / - - - / - -*]

1. Fāzıl-i dehr ü müfti-i rüzgār⁴⁴
Mülk-i beḳāya idicek rıḥleti
2. Didi o dem Ḥasretī tārīḥini
Ebü'l-hüdā rūḥına Ḥāk rahmeti⁴⁵ (1055)

[Şeyḫu'l-İslām Bahāyī Efendi'nün Vefātına Tārīḥ]

[*mefā'ılün / mefā'ılün / fe'ülün*]

[*Hezec: - - - / - - - / - -*]

1. Kemāl ü 'ilm ü faẓl ile felekde
Cihāna gün gibi tolaşdı nāmuñ
2. Umūr-ı dīn ü devlet içre dā'im
İderdüñ müşkilātın ḥall enāmuñ
3. Alup ḥātırların ḥoş-dil iderdüñ
Ḥuzūruñda mevālī-i 'izāmuñ
4. Hezārān āh vāveylā ki eḥibbā
İşitmez oldılar mu'ciz kelāmuñ
5. Geleydi gelmez oldı dōstāna
Nesīm-i cān-fezā gibi selāmuñ
6. Münādī-i ecel ḥalk-ı cihāna
Nidā itdükde bu rıḥlet peyāmuñ
7. İşidüp tārīḥ için didi hātif
Bahāyī Ḥāk bihişt ide maḳāmuñ⁴⁷ (sene 1064)

Ḳāzī-i Şām ki Meḥemmed Efendi Şeyḫu'l-İslāmuñ Merḥūm Yaḫyā Efendi Ḥazretlerinin Kızkarındaşının Ferzend-i Ercümenleridür

[*mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün / mefā'ılün*]

[*Hezec: - - - / - - - / - - - / - - -*]

1. Gelüp şubḥ itdi Şāmı gün gibi ol necl-i pākīze
Zamān-ı devletinde ḥalk anuñ [hep] gördiler rūzı
2. Muḥammed şer'ini ḥaḳḳ üzre geldi eyledi icrā

⁴⁰ حيف كم منزل احمد چلبی خاك اولدي

⁴¹ İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 243^b

⁴² ايده روحينه حق رحمت

⁴³ İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 244^a

⁴⁴ Vezin kusurludur.

⁴⁵ ابو الهدا روحكه حق رحمتي

⁴⁶ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 120^a

⁴⁷ بهاي حق بهشت ايده مقامك

⁴⁸ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 120^a

- Muhammed hürmetine Hâk aña şıhhat ide rûzı
3. Selâmetle sa‘âdetle ola âsüde dünyâda
Şebi qadr ola ol nâzik-nihâduñ ‘ıyd ola rûzı
 4. Bu nûrâniyyetin Şâmuñ görüp hâtif didi târîh
Nümâyâ[n] oldı burc-ı enbiyâdan mihr-i firûzı⁴⁹ (sene 1064)

[*mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün*]
[Hezec: - - - / - - - / - - - / - - -]

1. Bi-hamdi’llâh sa‘âdet birle ey pâşâ-yı ‘âlî-şân
Gelüp hürşîdâsâ Şâmı şubh idüp ziyâ şalduñ
2. Qudüm-i pâküñe târîh için bu Hasretî dâ‘î
Didi gel ey benüm devletlü sultânüm şafâ geldün⁵¹ (sene 1064)

[Hezliyyât]

Hasretî

[*fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün*]
[Remel: - - / - - / - - / -]

1. Gel a ey Şehrî bu sevdâyı ferâğat eyle
Bir zarar itmeye dirseñ ekdi şöhretüñe
2. hicvimuñ başı qalkalidür pek⁵³
Päreler qorqarum ey qahpe urunca g.tüñe

Ve Lehu

[*fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün*]
[Remel: - - / - - / - - / -]

1. Yürî Şehrî bizi hicv eylemege meyl itme
Hicv-gülüqda muqâbil olamazsuñ igüme
2. Pendümi tutmayup ey qahbe ‘inâd eyler-iseñ
Şubhesiz şöylece bil şonra ş.ç.rsuñ s.küme

Ve Lehu

[*fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün*]
[Remel: - - / - - / - - / -]

1. Teng imiş gâyet ile qahbe g.tüñ ey Şehrî
Diqqat-i tâmm-ıla kimse bulamazmış aña yol
2. Saña ben zür ile bir s.k çalayım kim ey hîz
G.tüñüñ ağızı Sikender Boğazından ola yol

Ve Lehu

[*fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün*]
[Remel: - - / - - / - - / -]

1. Şâ‘irüm diyü gel ey Şehrî-i hîz eyleme lâf
Biz senüñ gibi çipil şâ‘iri çok yağlamışuz

⁴⁹ نمایان اولدی برج انبیادان مهر فیروزی

⁵⁰ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, no. 76/1, vr. 120^b

⁵¹ دیدی کل ای بنم دولتو سلطانم صفا کلدک

⁵² İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 252^a

⁵³ Vezin kusurludur.

⁵⁴ İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 252^a

⁵⁵ İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 252^a

⁵⁶ İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 252^a

2. Seni de yağlamak āsān idi ey puşt ammā
Pīrimüz ḥazret-i şeytāna yemīn bağlamışuz

Şehrî Mışra Giderken Ḥasretî Dimişdür

[fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilātün / fe 'ilün]

[Remel: - - / - - / - - / -]

1. Şehrî[yi] yilmedi gördüm gine geldi Şāma
Dökilüp boyası puştın şakalı ağ oldu
2. Belî buyurdı niye ş.çm.ğa katlanmadılar
Sebeb o laqlağ-ıla yolda bulunmağ oldu

[Maṭla']

Ḥasretî Yār Firākuñ Muttaşıl Vaşf İtme[de]

[fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilātün / fā 'ilün]

[Remel: - - - / - - - / - - - / - -]

1. Derd ile āh itdügümce sīne-i şad-çäkden
İşidür cümle melekler ḳubbe-i eflākden

Kaynakça

- Açıkgöz, N. (1982). *Riyazü'ş-şuara-Riyazî Mehmet Efendi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ahatlı, E. (2011). "Terceme", *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*, c. 40, Ankara 2011, s. 483-484.
- Altun, K. (1997). *Tezkire-i Mûcib*, AKM, Ankara.
- Antepli Ḥasretî (a), İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200.
- Antepli Ḥasretî (b), Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, no. 744-745.
- Antepli Ḥasretî (c), Süleymaniye yazma eser kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan bölümü, no. 76/1.
- Aral, A. E. (06.12.2014). "HASRETİ", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (E.T: 27.05.2018).
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5704>
- Avcı, C. (2010). "Tabakât (İslam Tarihi)", *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*, c. 39, Ankara, s. 297-299.
- Babacan, İ. (2010). *Tezkire-i Mecalis-i Şu'ara-yı Rum Garîbî tezkiresi*, Vizyon yay., Ankara.
- Canım, R. (2000). *Tezkiretü'ş-şuara ve Tabsıratü'n-nüzemâ*, AKM, Ankara.
- Coşkun, A. O. (1985). *Seyrekzade Mehmet Âsım-Zeyl-i Zübdetü'l-eş'ar*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çapan, P. (2005). *Mustafa Safayî Efendi Tezkire-i Safayî*, AKM, Ankara.
- Çımarcı, M. N. (2007). *Şeyhülislam Ârif Hikmet Tezkiretü'ş-şuara*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Çiftçi, Ö. (yty). *Fatîn Davud-Hatimetü'l-eş'âr*, Kültür Bakanlığı e-Kitap, (E.T:29.06.2018)
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf.pdf?0>
- Demirel, Ş. (09.11.2013) "ŞEHRÎ, Malatyalı Ali Çelebi", *Türk edebiyati isimler sözlüğü*, (E.T:27.05.2018).
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5704>
- Dilçin, C. (1983). *Yeni tarama sözlüğü*, TDK, Ankara.
- Donuk, S. (2017). *Nev'izâde Atâyî'nin Şakâik Zeyli*, Türkiye yazma eserler kurumu başkanlığı yayınları, İstanbul.
- Donuk, S. (2016). *Türk Edebiyatında Vefeyâtnâme ve İsmail Belîğ'in Güldeste-i Riyaz-ı İrfan'ı*, gece kitaplığı, Ankara.

⁵⁷ İran Meclis-i Şurâ-yı Millî Kütüphanesi, no. 14200, vr. 252^b

⁵⁸ Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, no. 744-745, vr. 256^b

- Durmuş, İ. (2010). "Tabakat", *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*, c. 39, Ankara, s. 288-290.
- Ekinci, R. (2017). *Uşşâkîzâde Hasib Zeyl-i Şakâik*, Türkiye yazma eserler kurumu başkanlığı yayınları, İstanbul.
- Erdem, S. (1988). *Mehmet Salih Yümnî-Tezkire-i Şuara-yı Yümnî*, Türk dünyası araştırmaları dergisi, 55, Ağustos, s. 85-112.
- Erdem, S. (1988). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı*, AKM, Ankara.
- Fayda, M. (2009). "Siyer ve Megâzî", *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*, c. 37, Ankara, s. 319-324.
- Genç, İ. (2000). *Esrar Dede Tezkire-i Şuara-yı Meleviyye*, AKM, Ankara.
- Gürbüz, M. (11.08.2014). "Hasretî, Hasretî Çelebi", *Türk edebiyati isimler sözlüğü*, (E.T: 27.05.2018).
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3969>
- Gürbüz, M. (2011). *Kâbilî'nin Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr Adlı Şiir Mecmuası*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&view=atasozleri (E.T: 01.03.2018)
https://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni%C3%A7eri_a%C4%9Falar%C4%B1_listesi (E.T: 28.05.2018).
- İnce, A. (2005). *Tezkiretü'ş-şuara-Salim Efendi*, AKM, Ankara.
- İsen, M. (1994). *Künhü'l-ahbâr'ın tezkire kısmı*, Atatürk kültür merkezi yay., Ankara.
- İsen, M. vd. (2009). *Şair Tezkireleri*, Grafiker yayınları, Ankara.
- Kandemir, M. Y. (1997). "Hadis", *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*, c. 15, Ankara, s. 27-64.
- Kandemir, M. Y. (2010). "Şemail", *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*, Ankara, c. 38, s. 497-500.
- Kaya, D. (1990). *Şairnameler*, Kültür bakanlığı halk kültürü araştırmaları dairesi yayınları, Ankara.
- Kayabaşı, B. (1996). *Kafzade Faizî'nin Zübdetü'l-eşârı*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Malatya İnönü Üniversitesi.
- Kılıç, F. (2010). *Meşâirü'ş-şuarâ (İnceleme-Metin)*, İstanbul Araştırmaları Ens., İstanbul.
- Kireççi, A. (2011). "Arap Dünyasında Biyografi Geleneği", *Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri (Mustafa İsen Adına)*, AKM, Ankara, s. 443-444.
- Koca, T. (1990). *Bektaşî Nefesleri ve Şairleri*, Naci Kasım İstanbul maarif kütüphanesi ve matbası, İstanbul.
- Kut, G. (1978). *Heşt-Bihişt*, The Tezkire by Sehî Beg, Harvard.
- Kutluk, İ. (1997). *Tezkiretü'ş-şu'ara-Beyâni Mustafa bin Carullah*, TTK, Ankara.
- Kutluk, İ. (1989). *Tezkiretü'ş-şu'ara-Kınalızâde Hasan Çelebi*, TTK, Ankara.
- Levend, A. S. (2008). *Türk Edebiyatı Tarihi*, c. I. TTK, Ankara.
- Mehmed Süreyya. (1308). *Sicill-i Osmânî*, c. I-IV, Matbaa-ı Âmire, İstanbul.
- Oğraş, R. (2001). *Esad Mehmed Efendi ve Bağçe-i Safâ-endüz'u*, Emirdağ Ofset, Afyon.
- Özcan, A. (1989). *Şaka'ik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri*, Çağrı Yay., İstanbul.
- Özcan, A. (2010). "Tabakat (Osmanlı Dönemi)", *Diyanet İslam ansiklopedisi*, c. 39, Ankara 2010, s. 299-301.
- Solmaz, S. (2005). *Ahdi ve Gülşen-i Şuarası*, AKM, Ankara.
- Tan, M. (2007). *Osmanlı Bilginleri, eş-Şakaiku'n-nu'maniyye fi Ulema'id-devleti'l-Osmaniyye*, İz Yay., İstanbul.
- Tanyeri, M. A. (1999). *Örnekleleriyle Divan şiirinde deyimler*, Akçağ yayınları, Ankara.
- Tatçı, M. (2003). *Osmanlı Müellifleri Bursalı Mehmed Tahir*, Bizim Büro Yay., Ankara.
- Tuman, M. N. (2001). *Tuhfe-i Nailî*, Bizim büro yay., Ankara.
- Uzun, M. (1998). "Hilye", *Türkiye Diyanet vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 18, Ankara, s. 44-47.

-
- Yakar, H. İ. (2013). *Antepli Divan şairleri*, YCM yayınlari, Gaziantep.
Yılmaz, K. (2001). *Güftî ve Teşrifatü 'ş-şuara 'sı*, AKM Yay., Ankara 2001.
Zavotçu, G. (2009). *Rıza Tezkiresi (İnceleme-Metin)*, Sahaflar kitap sarayı, İstanbul.
-

ⁱ Şeyhî Mehmed, Sultan IV. Mehmed dönemi Şam kadılarını sıralarken şöyle demektedir: *İzzetî Şeyh Mehmed Efendi: Dârü'l-hadis-i Süleymâniye'den Şam kadısı olup ba'dehu Mısr'a nakl olundu, fî Ramazan sene 1065* (Özcan, 1989, 3/618). Hasretî'nin manzumesi 1064 tarihini işaret etmektedir.

ⁱⁱ Deyimlerin derlenmesinde *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler* (Tanyeri, 1999) adlı eser ile Türk Dil Kurumu'nun resmi web sayfasında yer alan Deyimler ve Atasözleri Arama Motoru'ndan http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&view=atasozleri (E.T: 01.03.2018) istifade edilmiştir.

ⁱⁱⁱ Arkaik kelimelerin anlamları *Yeni Tarama Sözlüğü* (Dilçin, 1983) adlı çalışmadan alınmıştır.
